

Mejeriejer, idrætsmand og tobakshandler Esper Andersen

Bevaringsværdig mindesten

Esper Andersen (5. marts 1859-26. november 1936) blev født på en middelstor gård i Lyby. Som 9-årig kom han med i Jebjerg Skyttekreds, der blev ledet af pastor Niels Krestjan Glud, ”Grundtvigianismens førstemand” i Salling. Efter råd fra Glud blev Esper Andersen i januar-marts 1879 elev på Galtrup Højskole på Mors, hvor grundtvigianeren Poulsen Dal var forstander. I vinteren 1880-1881 lærte Esper Andersen mejeribrug på den forholdsvis nyoprettede Ladelund Mælkeriskole under forstander Niels Pedersen, der tidligere havde været lærer på Askov Højskole. Efter endt uddannelse var Esper Andersen en periode i 1881 bestyrer af Stenderup Fællesmejeri. I 1881-1882 kom han helt tæt på grundtvigianismens højborg, Askov Højskole, idet han blev bestyrer af højskoleforstander Ludvig Schrøders gård i Askov.

Efter aftjent værnepligt i 1882-1883 besluttede Esper Andersen at vende tilbage til Salling for at starte sit eget fællesmejeri. Netop i disse år var jernbanen fra Skive til Glyngøre (Sallingbanen) under anlæg, og det skabte nye muligheder for driftige mænd. Esper Andersen valgte at starte sit eget fællesmejeri i Jebjerg i 1884, samme år som banen åbnede. Han købte en nedlagt købmandsforretning og en medfølgende leveringskontrakt på 83 køer, der skulle levere mælk til mejeriet i fem år. I forsommeren 1884 besluttede en komite med pastor Glud i spidsen at oprette en højskole i Jebjerg. Esper Andersen solgte købmandsbygningen til højskole og byggede i stedet et nyt, moderne mejeri, forsynet med maskiner fra **Brødrene Johansen & Nielsen**, Skive ny Jernstøberi, lige overfor højskolen. I 1887 byggede Esper Andersen et fællesmejeri i Thise, som han solgte igen et par år senere. I 1893, hvor andelsmejeritanken var slået stærkt igennem også i Salling, solgte Esper Andersen sit fællesmejeri i Jebjerg til andelsmejeri, hvorefter han fortsatte som mejeribestyrer her.

Ved siden af mejeridriften blev Esper Andersen fra 1884 gymnastiklærer på Salling Højskole, og der opstod en tæt kontakt mellem højskolen og mejeriet. På højskolen underviste Esper Andersen i den nye svenske gymnastik, der var baseret delvist på holdøvelser, og det var også ham, der indførte sporten i Salling. Han var vist den første, der anskaffede en cykel i Salling, og allerede i 1890 åbnede han en cykelforretning med navnet ”Jyden” i Jebjerg. I 1892 stillede ham op i Jyllandsløbet, der var på ca. 550 kilometer og det hidtil længste cykelløb i Danmark. Han kørte løbet på 36 timer og 10 minutter og besejrede hele den københavnske cykelelite. Sejren vakte opsigt over det meste af Europa! Den blev udråbt i københavnerpressen som ”bondens sejr” over byeliten, men det var det langt fra. Esper Andersen var ingen bonde, han var professionel – han kørte på en specialbygget letvægtscykel, som han importerede fra England, han havde en særlig kostplan og han brugte pacere, bl.a. sin broder, Peder Andersen. De to startede i 1894/95 cykelfabrikken ”Jyden” i Gedsted, der efter en brand flyttedes til Ålestrup i 1899, hvor den udviklede sig til en millionforretning. I 1912 – 20 år efter – forsøgte Esper Andersen at slå sin tid fra 1892. Det lykkedes ikke. Denne gang brugte han 37 timer og 30 minutter. På turen levede han af bananer, pærer, sodavand og mælk. Da Esper Andersen i 1884 startede sit fællesmejeri, søgte han hjælp og gode råd bl.a. hos gårdejer **Per Odgaard**, der havde startet fællesmejeri på Tastumgård i 1875. Odgaard holdt også folkelige møder, og her mødte Esper Andersen i 1887 den unge Jeppe Aakjær. Der opstod et nært venskab mellem de to, og Jeppe Aakjær blev en kær gæst, der i de følgende par årtier boede – ofte i længere perioder – på mejeriet i Jebjerg, hvor han deltog i samværet med både mejerister og højskoleelever – og skrev nogle af sine kendteste digte og værker. Den efterhånden velhavende Esper Andersen hjalp også den fattige digter økonomisk – sidste gang, da han sammen med Aakjær og tre andre i 1911 reddede Jeppe Aakjærs hjem ”Jenle” fra at komme på tvangsauktion.

På mejeriet i Jebjerg uddannede Esper Andersen løbende mejerister. En af dem var **Siliam Bjerre**, der var mere teknisk interesseret. I 1899 startede Esper Andersen og **Siliam Bjerre** en el-installationsforretning i Jebjerg, med Andersen som bogholder og **Siliam Bjerre** som installatør. I 1905 trådte Esper Andersen ud af firmaet, der flyttede til Skive.

I 1907 stoppede Esper Andersen som bestyrer på Jebjerg Andelsmejeri. Han købte en gård i Jebjerg og planlagde at slå sig ned på den, men i stedet flyttede han i 1908 til Ålestrup, hvor han gik ind i Cykelfabrikken "Jyden" – også økonomisk. De to brødre blev hårdt af den økonomiske krise, der ramte Danmark efter afslutningen af 1. verdenskrig, og i marts 1922 måtte fabrikken standse sine betalinger. Aktiverne androg ca. 600.000 kr., passiverne ca. 900.000 kr. I september 1922 blev "Jyden" erklæret konkurs.

Esper Andersen mistede alt ved "Jyden"s sammenbrud. Ved økonomisk hjælp fra gode venner lykkedes det ham at overtage en tobaksforretning i Olesens Gård i Adelgade fra den 1. maj 1922. Efter flytningen til Skive begyndte Esper Andersen at holde foredrag om Jeppe Aakjær og læse op af hans værker. Esper Andersen var en god fortæller og en dygtig fortolker af Aakjær, så det blev til mange optrædener i forsamlingshuse mv. indtil hans død i 1936. Hans datter, Asta Esper Andersen, der blev uddannet skuespiller, fortsatte med oplæsning af Aakjær-værker i helt op i dette årtusinde.

Efter Esper Andersens død i 1936 samlede en komite ind til en mindesten for ham på hans gravsted på Skive Kirkegård. Stenen blev sat op i september 1937. Indskriften lyder: "*1859-1936 – Esper Andersen – Forrest i idræt – Brydningstidens mand – En trofast ven*". Øverst på stenen har kunstneren indhugget 8 fugle på træk.

Læs mere:

Esper Andersen: Et 60 års jubilæum (Jebjerg og Lyby Skytteforening). Krabbesholm Højskoles årsskrift 1927, s. 56-61.

Esper Andersen: Højskoleliv i halvfjerdsene. Krabbesholm Højskoles årsskrift 1927, s. 3-29.

Esper Andersen: Hvorledes mejeribruget kom til Salling. Krabbesholm Højskoles årsskrift 1929, s. 3-17.

Esper Andersen: Peder Odgaard. Krabbesholm Højskoles årsskrift 1932, s. 21-34.

Jeppe Aakjær: Livserindringer 1. 2010.

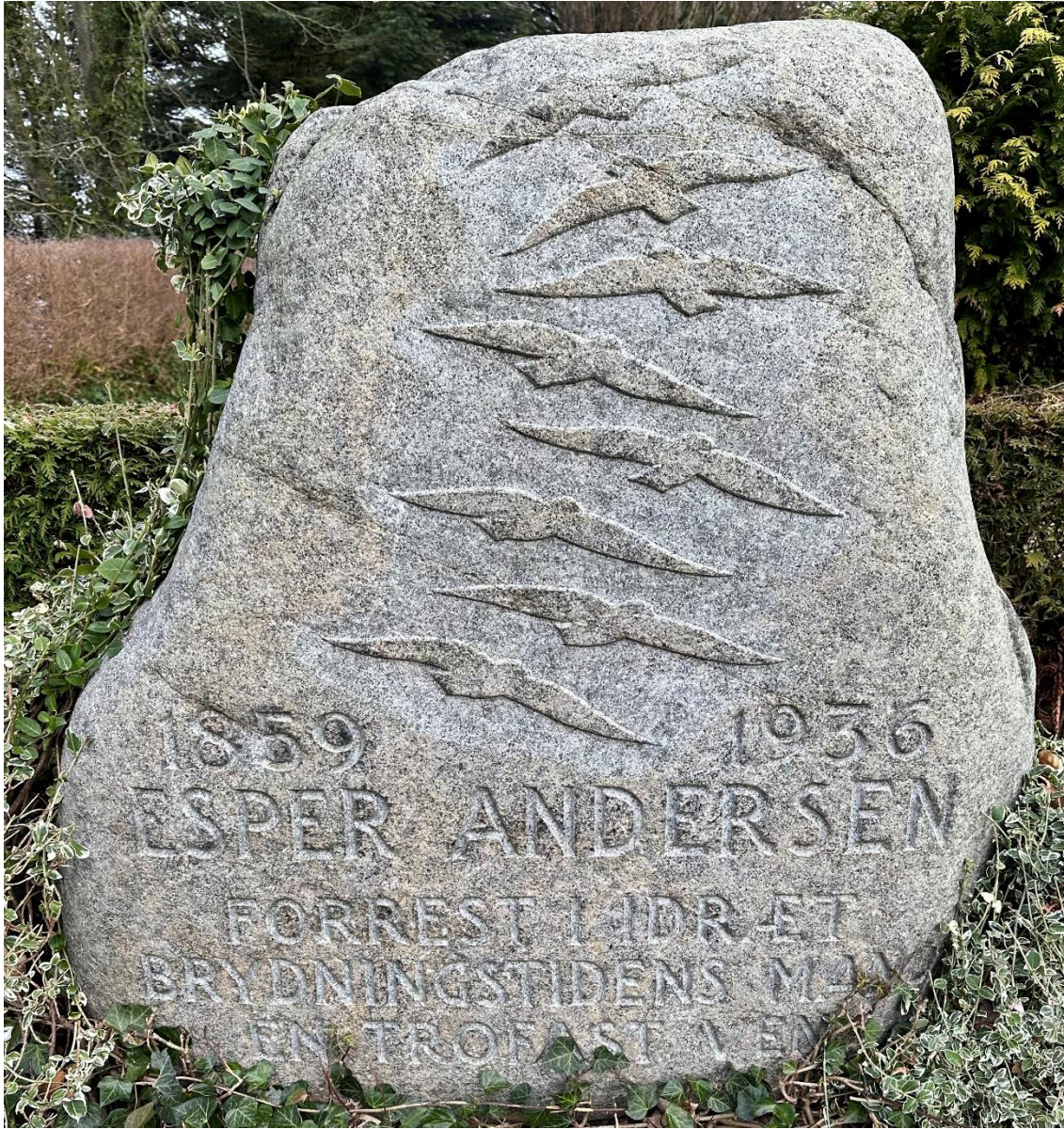
Niels Mortensen: Da sporten kom til Skive. Skivebogen 1997, s. 110-162.

Mejeribestyrer og cykelhandler Esper Andersen, fotograferet ca. 1895 i atelieret hos fotograf B. Vorbeck, Jebjerg. På brystet ses medaljer, som Esper Andersen havde vundet i cykelløb. Her midt i 1890'erne drev Esper Andersen cykelforretningen "Jyden" i Jebjerg, der var en af Jyllands største cykelforretninger med import af cykler fra England og Tyskland. Samtidig var han aktiv som cykelrytter, der bl.a. vandt det store "Jyllandsløb".

Mejeribestyrer Esper Andersen (siddende til højre) åbnede sit hjem i Jebjerg for mange gæster, hvoraf nogle blev boede i længere tid. En af dem var den unge digter Jeppe Aakjær (til venstre), som Esper Andersen også støttede økonomisk ved flere lejligheder. Foto ca. 1900.

1859 1956
ESPER ANDERSEN
FORREST LIDRÆT
BRYDNINGSTIDENS MÅN
EN TROFAST VEN